

Europadomstolens domar — tredje kvartalet 2002

Av f.d. justitierådet HANS DANELIUS

Europadomstolen har under tredje kvartalet 2002 meddelat följande domar:¹

1. S.N. mot Sverige (dom 2.7.2002)

Frågor om rätten till en rättvis rättegång (artikel 6:1 i konventionen) och rätten att höra vittnen (artikel 6:3 d) i konventionen)

S.N. anklagades av en tioårig pojke, M, för att ha sexuellt förgripit sig på honom. Det hölls två polisförhör med M, det andra förhöret på S.N:s begäran. S.N:s försvarare var inte närvarande vid något av förhören men hade före det andra förhöret till polisen överlämnat ett antal frågor som på hans begäran hade ställts till M. Det första förhöret inspelades på video. Av det andra förhöret gjordes endast en ljudupptagning.

S.N. åtalades för sexuellt umgänge med barn. Under huvudförhandlingen vid Kalmar tingsrätt spelades förhören med M upp. S.N. begärde inte att M skulle höras vid tingsrätten. På grund av M:s utsagor under polisförhören dömdes S.N. först av tingsrätten och därefter av Göta hovrätt till fängelse. Högsta domstolen vägrade prövningstillstånd.

Vid Europadomstolen klagade S.N. över att han inte hade fått tillfälle att ställa frågor till M. Han hävdade att hans rätt enligt artikel 6:1 i konventionen till en rättvis rättegång och hans rätt enligt artikel 6:3 d) i konventionen att förhöra vittnen härigenom hade kränkts.

Europadomstolen konstaterade att M:s uttalanden var nära nog den enda bevisningen mot S.N. Domstolen framhöll vidare att det i

¹ I denna artikel används följande förkortade beteckningar:

Konventionen = Europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna

Europadomstolen = Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna

I artikeln refereras inte avgöranden avseende frågan om kravet i artikel 6:1 i konventionen på ett avgörande inom skälig tid har respekterats. I syfte att begränsa artikelns omfång har också vissa avgöranden som följer en etablerad praxis eller som väsentligen avser bevisfrågor endast kort omnämnts under "Övriga mål" i slutet av artikeln. Tidigare kvartalsöversikter har varit införda i SvJT 1995 s. 532 ff., 602 ff. och 764 ff., 1996 s. 71 ff., 368 ff., 579 ff. och 773 ff., 1997 s. 42 ff., 378 ff., 553 ff. och 756 ff., 1998 s. 16 ff., 357 ff., 573 ff. och 762 ff., 1999 s. 67 ff., 581 ff., 762 ff. och 912 ff., 2000 s. 75 ff., 359 ff., 558 ff. och 825 ff., 2001 s. 43 ff., 397 ff., 595 ff. och 806 ff. samt 2002 s. 52 ff., 390 ff. och 608 ff. — De viktigaste av de nu refererade domarna kommer att publiceras i Europadomstolens domssamling European Court of Human Rights, Reports of Judgments and Decisions, men samtliga domar är redan nu tillgängliga på internet under adress <http://www.echr.coe.int>.

mål om sexualbrott, särskilt mot minderåriga, kunde vara nödvändigt att till skydd för målsäganden avvika från ett normalt rättegångsförfarande men att den tilltalades rätt att försvara sig under alla förhållanden måste respekteras.

Europadomstolen godtog S.N:s påstående att det enligt svensk praxis inte hade varit möjligt för honom att få M hörd under huvudförhandlingen. Vidare konstaterade Europadomstolen att S.N:s försvarare hade samtyckt till att inte vara närvarande vid det andra polisförhøret med M och att han också hade accepterat det sätt på vilket förhøret hållits. Han hade inte begärt att förhøret skulle uppskjutas för att han och målsägandens ombud skulle få tillfälle att närvara, och han hade inte heller föreslagit att förhøret skulle inspelas på video. Han hade genom förhørsledaren fått ställa frågor till M. Videoupptagningen av det första förhøret hade spelats upp inför både tingsrätten och hovrätten, en utskrift av det andra förhøret hade lästs upp inför tingsrätten, och ljudupptagningen av detta förhör hade spelats upp inför hovrätten. I anslutning härtill hade S.N. kunnat ifrågasätta såväl de specifika påståenden som gjorts av M som dennes allmänna trovärdighet.

Europadomstolen fann vidare att domstolarna i sin bevisvärdering hade iakttagit den försiktighet som motiverades av omständigheterna. Konklusionen, som antogs med 5 röster mot 2, var att artikel 6:1 och artikel 6:3 d) i konventionen inte hade överträtts.

2. Göktan mot Frankrike (dom 2.7.2002)

Fråga om brott mot regeln "ne bis in idem" (artikel 4 i protokoll 7)

Göktan dömdes av brottmålsdomstolen, *tribunal correctionnel*, i Strasbourg för narkotikabrott och olovlig införsel till fängelse och utvisning. Vidare beslöt domstolen att ett penningbelopp skulle förverkas och att böter skulle betalas till tullen. Domstolen meddelade också ett förordnande om ett ytterligare frihetsberövande (*contrainte par corps*) som skulle verkställas för det fall att dessa belopp inte betalades till staten.

När Göktan avtjänat fängelsestraffet, hölls han kvar i fängelse för att verkställa det ytterligare frihetsberövande som ålagts honom. Göktan hävdade att han härigenom hade i strid med artikel 4 i protokoll 7 till konventionen ådömts två straff för samma brott.

Europadomstolen fann, under hänvisning till sitt avgörande i fallet Oliveira mot Schweiz (se SvJT 1998 s. 771 f.), att de gärningar för vilka Göktan dömts utgjorde två olika brott, nämligen brott mot allmän strafflag och brott mot tullagstiftningen. Det var därför inte fråga om två straff för samma brott, och artikel 4 i protokoll 7 hade inte blivit kränkt.

3. Motais de Narbonne mot Frankrike (dom 2.7.2002)

Fråga om rätten till respekt för egendom (artikel 1 i första tilläggsprotokollet)

I december 1982 beslöt prefekten på Réunion att viss fast egendom skulle tas i anspråk för att stå till förfogande för byggande av bostäder. Under 1983 fattades beslut om expropriation av egendomen och om den ersättning som skulle utgå. Emellertid fullföljdes inte planerna på att bebygga marken. Den tidigare ägaren försökte då återfå marken, men hennes begäran härom avslogs, eftersom marken exproprierats för att utgöra reservmark för framtida bebyggelse.

Vid Europadomstolen klagade den tidigare ägarens arvingar över en kränkning av deras rätt till respekt för sin egendom.

Europadomstolen konstaterade att expropriationen skett för att tillgodose ett allmännyttigt ändamål och att ett ersättningsbelopp fastställdes som vid den aktuella tidpunkten kunde anses stå i rimlig proportion till det dåvarande värdet av marken. Emellertid hade det därefter gått 19 år utan att marken använts för avsett ändamål, och det hade inte visats att detta långa dröjsmål grundats på omständigheter som var att hänföra till det allmänna intresset. Under denna period hade värdet på marken stigit, och klagandena hade inte kunnat dra fördel av denna värdestegring. Europadomstolens konklusion var att klagandena härigenom fått bära en oproportionerlig börda och att artikel 1 i första tilläggsprotokollet till konventionen blivit kränkt.

4. Wilson och National Union of Journalists, Palmer, Wyeth och National Union of Rail, Maritime and Transport Workers samt Doolan m.fl. mot Förenade Konungariket (dom 2.7.2002)

Fråga om rätten till föreningsfrihet (artikel 11 i konventionen)

Klagande i detta mål var dels en journalist anställd av Associated Newspapers Limited (ANL), dels tio personer anställda av Associated British Ports (ABP), dels också fackföreningarna National Union of Journalists (NUJ) och National Union of Rail, Maritime and Transport Workers (NURMTW).

De två fackföreningarna hade tidigare fört kollektiva förhandlingar för sina medlemmars räkning. I november 1989 meddelade emellertid ANL sin avsikt att inte längre föra kollektiva förhandlingar utan i stället erbjuda de anställda personliga avtal. De anställda som ingick personliga avtal och avstod från att företrädas av sin fackförening NUJ erbjöds dessutom höjd lön. På liknande sätt erbjöd ABP sina anställda personliga avtal, varvid de anställda som ingick sådana avtal och avstod från att låta sig företrädas av NURMTW skulle få höjd lön och vissa andra särskilda förmåner. Arbetsgivarnas handlande prövades vid domstol, som fann det förenligt med gällande lag.

Frågan i målet vid Europadomstolen var om fackföreningarnas och de elva anställdas rätt enligt artikel 11 till föreningsfrihet hade respekterats.

Europadomstolen konstaterade först att artikel 11 i konventionen inte innefattade ett krav på att en arbetsgivare skulle föra kollektiva förhandlingar med en fackförening. Däremot krävdes att en fackförening skulle kunna på lämpligt sätt, även genom stridsåtgärder, söka övertala en arbetsgivare att acceptera kollektiva förhandlingar. Dessutom skulle de anställda ha rätt att uppdra åt sin fackförening att göra framställningar till arbetsgivaren eller att vidta andra åtgärder som tjänade deras intressen.

Europadomstolen konstaterade vidare att brittisk lag gjorde det möjligt för arbetsgivare att ge sämre behandling åt sådana anställda som inte avstod från att företrädas av sin fackförening. En sådan ordning innebar en begränsning av de anställdas rätt att utnyttja medlemskapet i en fackförening och gjorde det möjligt för arbetsgivaren att underminera fackföreningens möjligheter att verka till skydd för medlemmarnas intressen. I det aktuella målet fann Europadomstolen därför att det var oförenligt med föreningsfriheten att tillåta arbetsgivarna att använda ekonomiska incitament för att förmå de anställda att avstå från viktiga fackliga rättigheter. Detta utgjorde ett brott såväl mot de två fackföreningarnas som mot de elva anställdas rättigheter enligt artikel 11 i konventionen.

5. Seher Karatas mot Turkiet (dom 9.7.2002)

Frågor om brott mot yttrandefriheten (artikel 10 i konventionen) och rätten till en rättvis rättegång (artikel 6:1 i konventionen)

I en tidskrift som utgavs av Seher Karatas publicerades en artikel innehållande skarp kritik mot det turkiska politiska systemet. I artikeln uppmanades också unga människor att gemensamt med arbetarklassen bekämpa arbetslöshet och fattigdom genom strejker och genom att göra motstånd. Seher Karatas dömdes av stats säkerhetsdomstolen i Istanbul till böter för att hon publicerat artikeln, vilken ansågs ha varit ägnad att framkalla hat och fiendskap i samhället.

Europadomstolen fann att domen mot Seher Karatas innefattade en otillåten inskränkning av yttrandefriheten och att artikel 10 i konventionen hade kränkts. Även artikel 6:1 i konventionen hade kränkts genom att stats säkerhetsdomstolen, i vilken det ingick en militärdomare, inte kunde anses utgöra en oavhängig och opartisk domstol (jfr bl.a. målet *Incal mot Turkiet*, SvJT 1998 s. 593 f.).

6. I mot Förenade Konungariket (dom 11.7.2002)

7. Christine Goodwin mot Förenade Konungariket (dom 11.7.2002)

Frågor om rätten till respekt för privatlivet (artikel 8 i konventionen), rätten att ingå äktenskap (artikel 12 i konventionen) och rätten till ett effektivt rättsmedel (artikel 13 i konventionen)

I och Christine Goodwin hade båda undergått kirurgiska ingrepp för byte av kön från man till kvinna men ansågs enligt den lag som gällde i Storbritannien ha bibehållit det kön de haft vid födseln. De klagade

över att detta skapade praktiska problem för dem i fråga om arbete, sociala förmåner, pensioner och ingående av äktenskap och att bristen på överensstämmelse mellan deras kvinnliga utseende och deras officiella manliga kön försatte dem i många förödmjukande och obehagliga situationer. De gjorde gällande att deras rätt enligt artikel 8 i konventionen till respekt för privatlivet inte hade respekterats och att deras rätt enligt artikel 12 i konventionen att ingå äktenskap hade kränkts genom att de inte hade möjlighet att gifta sig med en man. Christine Goodwin klagade också över ett brott mot artikel 13 i konventionen till följd av att hon inte haft något effektivt rättsmedel till sitt förfogande.

Europadomstolen, som i tidigare mål avseende transsexuella i Storbritannien (målen Rees, SvJT 1991 s. 309 f., Cossey, SvJT 1991 s. 310, samt Sheffield och Horsham, SvJT 1998 s. 772 f.) funnit brittisk rätt inte strida mot konventionen, ändrade nu sin inställning. Domstolen framhöll att det fanns klara tecken på en internationell tendens att socialt acceptera och rättsligt erkänna den nya sexuella identiteten hos dem som underkastat sig kirurgiska ingrepp för att byta kön. En total vägran att ge rättslig effekt åt könsbyten och att tillåta den som genom operation ändrat sin sexuella identitet att gifta sig med en person av motsatt kön fick därför numera anses stå i strid med artikel 8. Däremot fick staterna anses ha en viss frihet att utforma de närmare regler som skulle gälla för erkännande av könsbyten och för ingående av äktenskap efter könsbyte.

Europadomstolen konkluderade att den nuvarande brittiska lagen, som tillämpats på I och Christine Goodwin, kränkte deras rättigheter enligt artiklarna 8 och 12 i konventionen.

Däremot fann Europadomstolen i fallet Christine Goodwin att det inte förelåg något brott mot artikel 13 i konventionen, eftersom denna artikel inte ger en rätt till ett rättsmedel mot lagen som sådan och eftersom det, sedan konventionen inkorporerats med brittisk rätt, hade funnits tillgängliga rättsmedel vid de inhemska domstolarna.

8. Göç mot Turkiet (dom 11.7.2002)

Frågor om rätten till en rättvis rättegång (artikel 6:1 i konventionen)

Domen meddelades av Europadomstolen i stor sammansättning (s.k. stor kammare) efter omprövning av ett avgörande som meddelats av en mindre kammare den 9 november 2000. Beträffande omständigheterna i målet hänvisas till SvJT 2001 s. 66.

Europadomstolen fastställde konklusionen att artikel 6:1 i konventionen blivit kränkt genom att det yttrande som generaladvokaten avgivit till kassationsdomstolen inte hade delgivits Göç.

I målet förekom dessutom ett klagomål över att det inte hållits någon muntlig förhandling i målet som gällde krav på ersättning för häktningstid. I den tidigare domen hade detta inte behandlats som en fristående fråga. Den stora kammaren gjorde däremot en separat

prövning och fann att det inte hade förelegat några särskilda omständigheter som befriat den turkiska domstolen från att hålla en muntlig förhandling. Europadomstolen framhöll att de frågor som var avgörande för om Göç skulle få ersättning för häktningstid inte var av rent teknisk art och att det kunde ha varit av betydelse för avgörandet att Göç fått tillfälle att i en offentlig förhandling förklara sin personliga situation för domstolen. Konklusionen, som antogs med 9 röster mot 8, blev därför att artikel 6:1 i konventionen hade kränkts även i detta hänseende.

9. Osu mot Italien (dom 11.7.2002)

Fråga om rätten till domstolsprövning (artikel 6:1 i konventionen)

Osu åtalades vid domstolen i Arezzo för narkotikabrott men frikändes, varefter han begav sig till Tyskland utan att underrätta de italienska myndigheterna om sin nya adress. Åklagaren överklagade den frikännande domen till appellationsdomstolen i Florens, men kallelse till förhandling kunde inte delges Osu, eftersom hans adress var okänd. Efter förhandlingen, som hölls i Osus frånvaro, upphävde appellationsdomstolen den 6 oktober 1989 den frikännande domen och dömde Osu för narkotikabrott till sju års fängelse. Den 19 augusti 1995 begav sig Osu till Italien, där han arresterades och intogs i fängelse för att avtjäna straffet. Den 22 september 1995 sökte han överklaga den fällande domen till kassationsdomstolen, som emellertid avslog överklagandet under hänvisning till att Osu hade fått kännedom om utevarodomen när han arresterades den 19 augusti 1995 och att hans begäran om omprövning ingivits först den 22 september 1995, dvs. efter utgången av den frist om tio dagar som gällde enligt lag.

Vid Europadomstolen klagade Osu över att han inte haft möjlighet att angripa den fällande domen, som meddelats i hans frånvaro.

Europadomstolen konstaterade att det i italiensk lag fanns en föreskrift om att processuella frister skulle suspenderas under semesterperioden 1 augusti-15 september varje år och att en tidsfrist som annars skulle ha börjat löpa under denna period skulle anses ha börjat löpa först vid periodens utgång. Osu hade haft anledning räkna med att denna regel skulle tillämpas i hans fall och att hans överklagande, som ingivits mindre än tio dagar från den 16 september 1995, inte skulle komma för sent. Genom att utan närmare motivering underlåta att tillämpa föreskriften om suspension av processuella frister hade kassationsdomstolen berövat Osu hans rätt till överprövning av utevarodomen, varför artikel 6:1 i konventionen hade kränkts.

10. Amrollahi mot Danmark (dom 11.7.2002)

Fråga om rätten till respekt för familjelivet (artikel 8 i konventionen)

Amrollahi var en iransk medborgare som alltsedan 1989 hade bott i Danmark, där han fått permanent uppehållstillstånd. Han bodde tillsammans med en dansk kvinna och gifte sig senare med henne. Ma-

karna hade två barn, och hans hustru hade också från ett tidigare förhållande en dotter som ingick i familjen.

I oktober 1997 dömdes Amrollahi för narkotikabrott till tre års fängelse och utvisning ur Danmark. Han gjorde vid Europadomstolen gällande att utvisningen stred mot hans rätt enligt artikel 8 i konventionen till respekt för familjelivet.

Europadomstolen förklarade sig ha förståelse för att myndigheterna uppträdde kraftfullt mot narkotikabrott men fäste också avseende vid Amrollahis personliga förhållanden. Domstolen framhöll att Amrollahi hade starka band med Danmark, att hans hustru aldrig hade besökt Iran och att det skulle vara mycket svårt för henne och barnen att bosätta sig i Iran. Hennes dotter från det tidigare förhållandet vägrade dessutom att flytta till Iran. Under sådana omständigheter kunde hustrun inte förväntas följa Amrollahi till hans hemland, varför utvisningen skulle leda till en permanent splittring av familjen. Med hänsyn till dessa förhållanden konkluderade Europadomstolen att utvisningen skulle vara en oproportionerlig åtgärd som skulle strida mot artikel 8 i konventionen.

11. Ezeh och Connors mot Förenade Konungariket (dom 15.7.2002)

Fråga om rätten till juridiskt biträde (artikel 6:3 c) i konventionen)

Ezeh och Connors, som båda var intagna i fängelse, anklagades för disciplinära förseelser bestående i att Ezeh hade hotat en tjänsteman och att Connors hade uppsåtligt knuffat en annan tjänsteman. Efter förhandling inför fängelsedirektören befanns de båda skyldiga till förseelserna i fråga. Ingen av dem hade tillåtits ha juridiskt biträde vid förhandlingen. Som disciplinär påföljd förlängdes deras frihetsberövanden med ett antal dagar, i Ezehs fall fyrtio dagar och i Connors fall sju dagar. De begärde överprövning vid domstol av fängelsedirektörens vägran att tillåta juridiskt biträde, men en domare vid *High Court* beslöt att inte meddela prövningstillstånd, eftersom det inte fanns någon rätt till juridiskt biträde vid förhandlingar av detta slag och fängelsedirektören inte kunde anses ha handlat irrationellt eller rättsstridigt när han vägrade dem att ha sådant biträde.

Europadomstolen konstaterade att det enligt inhemsk rätt rörde sig om disciplinära förfaranden men att de gärningar som lades Ezeh och Connors till last var av sådant slag att de också kunde utgöra brott enligt allmän strafflag. Dessutom hade Ezeh och Connors riskerat en väsentlig förlängning av sina fängelsestraff. Med hänsyn till dessa omständigheter fick de anses ha varit anklagade för brott i konventionens mening, och artikel 6 var alltså tillämplig på förfarandet.

Europadomstolen erinrade vidare om att den som är anklagad för brott enligt artikel 6:3 c) i konventionen skall ha rätt att försvara sig genom juridiskt biträde som han själv utsett. Fängelsedirektören hade emellertid vägrat Ezeh och Connors att ha biträde vid förhandlingen, och detta även om de själva stod för kostnaden för biträdet. Under

sådana förhållanden hade de inte åtnjutit sin rätt enligt artikel 6:3 c) i konventionen.

12. Kalashnikov mot Ryssland (dom 15.7.2002)

Frågor om förnedrande behandling (artikel 3 i konventionen) och en häktad persons rätt att bli dömd inom skälig tid (artikel 5:3 i konventionen)

Kalashnikov häktades den 29 juni 1996 som misstänkt för förskingring. Han dömdes den 3 augusti 1999 till ett fängelsestraff. Han frigavs den 26 juni 2000 med anledning av en amnesti.

Under större delen av sitt frihetsberövande var Kalashnikov intagen i fängelset i Magadan, och han klagade vid Europadomstolen över förhållandena i detta fängelse. Domstolen fann att dessa förhållanden — vilka närmare beskrivs i domen — var sådana att de måste ha berett Kalashnikov ett svårt själsligt lidande, nedsatt hans mänskliga värdighet och hos honom framkallat känslor av förödmjukelse. Domstolen pekade särskilt på att anstalten var överbefolkad, att miljön var ohälsosam och att den haft en skadlig effekt på Kalashnikovs hälsa och välbefinnande. Dessa omständigheter i förening med den långa tid under vilken han tvingats leva under sådana otillfredsställande förhållanden ledde enligt Europadomstolens mening till slutsatsen att han hade utsatts för förnedrande behandling i strid med artikel 3 i konventionen.

En annan fråga i målet vid Europadomstolen gällde häktningstidens längd. Kalashnikov hade varit häktad i mer än fyra år, men domstolen kunde endast uttala sig om den tid om drygt ett år och två månader som förflutit efter det att Ryssland tillträtt konventionen. Därvid fick emellertid hänsyn tas till att Kalashnikov, när konventionen blev bindande för Ryssland, redan hade hållits i häkte under lång tid. Med beaktande av dessa förhållanden och eftersom det hade uppkommit oförsvarliga dröjsmål under förundersökningen och domstolsförfarandet, fann Europadomstolen att Kalashnikov hållits häktad längre än som var förenligt med artikel 5:3 i konventionen.

13. Armstrong mot Förenade Konungariket (dom 16.7.2002)

Frågor om rätten till respekt för privatlivet (artikel 8 i konventionen) och rätten till ett effektivt rättsmedel (artikel 13 i konventionen)

Armstrong åtalades jämte andra för narkotikabrott. Bevisningen mot de tilltalade hade anskaffats genom hemlig avlyssning (s.k. buggning) hemma hos en av dem. Vid rättegången begärdes från de tilltalades sida att denna bevisning skulle aviseras eftersom den erhållits genom otillåtna metoder, men domaren beslöt att bevisningen fick åberopas, varefter Armstrong och hans medtilltalade erkände sig skyldiga till de åtalade gärningarna. Armstrong dömdes till nio års fängelse.

Armstrong hävdade vid Europadomstolen att polisens hemliga avlyssning hade kränkt hans rätt enligt artikel 8 i konventionen till skydd för privatlivet. Europadomstolen konstaterade, under hänvis-

ning till fallet Khan mot Förenade Konungariket (se SyJT 2000 s. 579 ff.), att det var fråga om ett ingrepp i privatlivet som saknat stöd i lag och att artikel 8 därför blivit kränkt. Vidare hade Armstrong inte haft ett effektivt rättsmedel mot denna kränkning, varför även artikel 13 i konventionen hade överträtts.

14. P, C och S mot Förenade Konungariket (dom 16.7.2002)

Frågor om rätten till en rättvis rättegång (artikel 6:1 i konventionen) och rätten till respekt för familjelivet (artikel 8 i konventionen)

P och hennes make C var föräldrar till S. Samma dag som S föddes utverkade de sociala myndigheterna ett provisoriskt beslut om att hon skulle tas om hand, och endast några timmar efter förlossningen hämtades S av sociala tjänstemän som placerade henne hos fosterföräldrar. Därefter begärde myndigheterna att domstol skulle meddela ett slutligt beslut om omhändertagande av S. Domstolen biföll denna begäran, eftersom P hade en personlighetsstörning och C inte ville inse att P hade skadat ett barn i ett tidigare äktenskap samt S:s psykiska och fysiska hälsa under sådana omständigheter skulle äventyras om hon levde hos sina föräldrar. Efter förhandling lämnade domstolen senare också sitt medgivande till att S skulle få adopteras av sina fosterföräldrar.

Frågorna vid Europadomstolen var om P och C vägrats en rättvis rättegång enligt artikel 6:1 i konventionen och om deras rätt enligt artikel 8 i konventionen till respekt för familjelivet hade kränkts.

Europadomstolen konstaterade att målet vid den engelska domstolen haft mycket stor betydelse för P och C samt att rättegången varit långvarig och komplicerad. Trots detta hade P och C fått föra sin talan utan rättsligt biträde. Härigenom hade deras rätt enligt artikel 6:1 i konventionen kränkts.

När det gällde artikel 8 i konventionen fann Europadomstolen att det inte hade funnits tillräckligt vägande skäl för den drakoniska åtgärden att skilja S från sin mor omedelbart efter födseln. I detta hänseende förelåg alltså ett brott mot artikel 8. Det förhållandet att P och C inte haft rättsligt biträde under de fortsatta förfarandena rörande omhändertagandet av S och hennes adoption hade medfört att de då varit i ett allvarligt processuellt underläge, vilket kunnat få betydelse för utgången i målen. Artikel 8 hade därför kränkts även i dessa förfaranden.

15. Janosevic mot Sverige (dom 23.7.2002)

16. Västberga Taxi Aktiebolag och Vulic mot Sverige (dom 23.7.2002)

Frågor om rätten till domstolsprövning (artikel 6:1 i konventionen) och rätten att presumeras vara oskyldig till brott (artikel 6:2 i konventionen)

Klagande i dessa två mål var Janosevic, som var ägare till en taxifirma, samt Västberga Taxi Aktiebolag och Vulic, som tidigare varit direktör i detta taxibolag. Janosevic, taxibolaget och Vulic upptaxerades och

ålades genom beslut av skattemyndighet i augusti, oktober och december 1995 att betala skattetillägg (även avgiftstillägg, som dock för enkelhetens skull inte nämns särskilt i det följande).

Janosevic, Västberga Taxi Aktiebolag och Vulic begärde omprövning av taxeringen och inhibition av verkställigheten i avvaktan på fortsatt prövning av skatteärendet. Deras yrkanden om inhibition avsågs. Janosevic och taxibolaget försattes i konkurs, Janosevic i juni 1996 och bolaget i februari 1997. Verkställighetsåtgärder företogs mot Vulic och ledde till att vissa mindre banktillgodohavanden utmättes hos honom.

I februari 1999 beslöt skattemyndigheten att inte ändra sina beslut om upptaxering och skattetillägg avseende Janosevic. Besluten fastställdes i december 2001 av länsrätten i Stockholms län, vars beslut överklagades till kammarrätten i Stockholm, där målet var anhängigt när Europadomstolen meddelade sin dom.

I juni 1997 beslöt skattemyndigheten att inte ändra sina beslut om upptaxering och skattetillägg avseende Västberga Taxi Aktiebolag och Vulic. Bolagets överklagande avisades av länsrätten i juli 2000 på grund av att bolaget var i konkurs och därför inte hade rättskapacitet. Beslutet överklagades upp till Regeringsrätten som beviljade prövningstillstånd i april 2002. Såvitt gällde Vulic avsåg länsrätten överklagandet i mars 2000. Detta avgörande fastställdes av kammarrätten i december 2000, varefter Regeringsrätten vägrade prövningstillstånd i maj 2002.

Europadomstolen fann att mål avseende skattetillägg gäller anklagelser för brott i konventionens mening och att artikel 6:1 alltså är tillämplig på sådana mål.

När det gällde Janosevic konstaterade Europadomstolen att åtgärder för verkställighet av skattemyndighetens beslut hade vidtagits mot honom och att han försatts i konkurs på grund av dessa beslut, vilka alltså fått allvarliga konsekvenser för honom. Konsekvenserna kunde förväntas bli ännu allvarligare efter hand som tiden gick, eftersom det kunde bli allt svårare för Janosevic att erhålla full gottgörelse även om han slutligen hade framgång i sitt överklagande av skattemyndighetens beslut. Under sådana förhållanden måste det krävas, för att Janosevic skulle få en effektiv domstolsprövning, att det förfarande han initierat bedrevs skyndsamt. Europadomstolen fann att skattemyndigheten, som tagit nästan tre år på sig för att ompröva taxeringen, inte hade handlat med den skyndsamhet som omständigheterna krävde och att den därigenom hade oskäligt försenat den följande domstolsprövningen. Janosevic hade försatts i konkurs innan målet om hans skyldigheter ens hänskjutits till länsrätten och till och med innan länsrätten fattat sitt beslut med anledning av hans begäran om inhibition av verkställigheten. Janosevic hade under sådana förhållanden inte åtnjutit sin rätt enligt artikel 6:1 i konventionen till en effektiv domstolsprövning.

I fråga om Västberga Taxi Aktiebolag och Vulic förde Europadomstolen ett liknande resonemang. Domstolen fann att skattemyndigheten och länsrätten inte hade handlat med den skyndsamhet som omständigheterna krävde och att de därigenom hade oskäligt försenat en domstolsprövning av frågorna om skatter och skattetillägg. När det gällde taxibolaget fann Europadomstolen att, om bolaget skulle till sist finnas ha rättskapacitet och kunna föra sin talan, domstolsavgörandet i fråga om skattetilläggen i vart fall kommer att ha försenats så mycket att bolagets rätt till domstolsprövning inte kan anses ha åtnjutits på ett effektivt sätt. Rätten enligt artikel 6:1 i konventionen till effektiv domstolsprövning hade därför kränkts även i fråga om detta bolag och Vulic.

Det kan tilläggas att Europadomstolen ansåg artikel 6:1 i konventionen ha kränkts beträffande de tre klagandena även genom att deras mål inte hade avgjorts av domstol inom skälig tid.

I målen uppkom också frågan om de tre klagandenas rätt enligt artikel 6:2 i konventionen att presumeras vara oskyldiga till brott hade kränkts dels genom att de ålagts en orimlig bevisbörda för att undgå skattetillägg, dels genom att skattemyndighetens beslut om skattetillägg verkställdes innan domstol avgjort om besluten var riktiga.

När det gällde bevisbördan konstaterade Europadomstolen att det fanns vissa möjligheter enligt svensk lag att undgå skattetillägg. De presumptionsregler som tillämpades höll sig enligt Europadomstolens mening inom rimliga gränser under förutsättning att, som Regeringsrätten framhållit i rättsfallet RÅ 2000 ref. 66, domstolarna verkligen gjorde en nyanserad och inte alltför restriktiv bedömning i varje individuellt fall av om det fanns förutsättningar för att undanröja eller efterge skattetillägg.

I fråga om verkställigheten av skattemyndighetens beslut framhöll Europadomstolen att konventionen inte kunde anses i princip förbjuda verkställighet av beslut om skattetillägg innan dessa beslut vunnit laga kraft. Emellertid ålåg det staterna att hålla sådan verkställighet av icke lagakraftvunna avgöranden inom rimliga gränser under hänsynstagande till de olika berörda intressena, särskilt när det, som i de nu aktuella fallen, var fråga om verkställighet av förvaltningsbeslut innan någon domstol ännu hade fattat beslut i ärendet. Europadomstolen framhöll i detta sammanhang att statens ekonomiska intressen inte kunde vara en tillräcklig grund för omedelbar verkställighet av beslut om skattetillägg, eftersom dessa tillägg till skillnad från skatterna inte var avsedda som en inkomstkälla för staten utan hade till syfte att förmå de skattskyldiga att fullgöra sina förpliktelser och att straffa dem när de inte gjorde detta. Domstolen noterade vidare att det enligt svensk rätt var möjligt att, i händelse av bifall till överklagandet, få tillbaka vad som betalats och få ett konkursbeslut upphävt. Domstolen framhöll emellertid att en återbetalning vid en senare tidpunkt inte alltid fullt ut kompenserar den skattskyldige för den skada han eller

hon lidit och att ett system som tillåter verkställighet innan en domstol har fastställt att det föreligger en skyldighet att betala skattetillägg är diskutabelt och måste underkastas en strikt granskning. Av betydelse i de aktuella fallen var emellertid att de åtgärder som vidtagits för verkställighet inte hade lett till att något belopp erhöles från Janosevic och Västberga Taxi Aktiebolag och att endast ett mindre belopp utmätts hos Vulic. Vidare skulle Janosevic och taxibolaget, vilka båda saknade tillgångar, oavsett skattetilläggen ha försatts i konkurs på grund av skatteskulderna. Under sådana förhållanden förelåg det i dessa fall inte något brott mot artikel 6:2 i konventionen.

17. Perote Pellon mot Spanien (dom 25.7.2002)

Fråga om opartisk domstol (artikel 6:1 i konventionen)

Perote Pellon åtalades för att ha röjt militära hemligheter. Han överklagade åtalsbeslutet till en militärdomstol som — sammansatt av tre domare, varibland R.G. — ändrade beslutet såvitt gällde klassificeringen av brottet. Enligt militärdomstolen var det inte fråga om röjande av militära hemligheter utan om anskaffande av konfidentiella uppgifter som berörde den nationella säkerheten och försvaret. Domstolen angav i sitt beslut att det fanns en rad omständigheter som tydde på att Perote Pellon hade aktivt medverkat i anskaffandet av sådan hemlig information.

Militärdomstolen, sammansatt av bl.a. R.V. och R.G., fattade också flera beslut om Perote Pellons häktning. I ett av besluten angavs som skäl att det fanns starka indicier som tydde på att Perote Pellon gjort sig skyldig till ett allvarligt brott.

Perote Pellon dömdes av militärdomstolen till sju års fängelse och avsked från armén. Ordförande i målet var R.V., medan R.G. hade uppgiften som referent.

Perote Pellon hävdade vid Europadomstolen att han inte hade dömts av en oavhängig och opartisk domstol.

Europadomstolen konstaterade att ordföranden och referenten i den domstol som dömt Perote Pellon tidigare hade deltagit i beslut i målet mot honom, referenten i beslut om åtalet och såväl ordföranden som referenten i beslut om hans häktning. Visserligen var enbart det förhållandet att en domare medverkat till beslut före rättegången inte tillräckligt skäl för att ifrågasätta domstolens opartiskhet, men i det aktuella fallet hade de tidigare besluten innehållit uttalanden som kunde uppfattas som ställningstaganden i skuldfrågan. Domstolens opartiskhet kunde därför ifrågasättas och artikel 6:1 i konventionen hade kränkts.

18. Sovtransavto Holding mot Ukraina (dom 25.7.2002)

Frågor om rätten till en rättvis rättegång (artikel 6:1 i konventionen) och rätten till respekt för egendom (artikel 1 i första tilläggsprotokollet)

Sovtransavto Holding var ett ryskt bolag som ägde 49 % av aktierna i det ukrainska bolaget Sovtransavto-Lougansk. I januari 1996 beslöts vid en bolagsstämma i Sovtransavto-Lougansk att privatisera bolaget, och detta beslut godkändes kort därefter av kommunstyrelsen i Lougansk. I december 1996 samt i augusti och oktober 1997 utökades aktiekapitalet i bolaget med påföljd att Sovtransavto Holdings andel sjönk till 20,7 %. Detta medförde att Sovtransavto Holdings inflytande över bolaget och dess tillgångar väsentligt minskade.

Sovtransavto Holding väckte talan mot Sovtransavto-Lougansk och kommunstyrelsen vid den regionala skiljedomstolen i Lougansk med yrkande att förändringarna i bolaget och kommunstyrelsens beslut att godkänna dessa förändringar skulle förklaras ogiltiga. Den regionala skiljedomstolen ogillade yrkandena, men dess beslut upphävdes i mars 1998 av den högsta skiljedomstolen i Ukraina, som hänsköt målet till den regionala skiljedomstolen i Kiev.

I februari 1998 riktade presidenten i Ukraina i ett brev en vädjan till presidenten i den högsta skiljedomstolen om att denne i detta mål skulle försvara ukrainska medborgares intressen. I en resolution från maj 1998 betonade presidenten behovet av att i detta sammanhang tillvarata statens intressen.

Den regionala skiljedomstolen i Kiev avslog Sovtransavto Holdings yrkanden. Sovtransavto Holding överklagade utan framgång denna dom till den högsta skiljedomstolen. Sovtransavto Holding vände sig därefter till generalprokuratorn i Ukraina och till presidenten för den högsta skiljedomstolen med en begäran att de skulle utöva sin rätt att kontrollera domstolarnas avgöranden och bevilja omprövning av målet. I april 2000 beslöt presidenten att undanröja Kievdomstolens dom och den högsta skiljedomstolens andra dom och att återförvisa målet till Kievdomstolen för ny prövning. I april 2001 biföll denna domstol delvis Sovtransavto Holdings yrkanden, men på talan av generalprokuratorn undanröjdes domen i januari 2002 av den nyinrättade appellationsdomstolen för ekonomiska mål. Bolagets överklagande till den nya högsta domstolen för ekonomiska mål avvisades i april 2002 på grund av att Sovtransavto Holding inte ingivit bevis om att domstolsavgift hade betalats. Emellertid hade Sovtransavto Holding faktiskt betalat en sådan avgift. Denna återbetalades till bolaget, som fick rådet att inge bevis om betalning av avgiften och därefter på nytt överklaga appellationsdomstolens dom. Bolaget gjorde detta, men dess talan avvisades denna gång som för sent väckt.

De frågor som Europadomstolen hade att bedöma var om Sovtransavto Holdings rätt enligt artikel 6:1 i konventionen till en rättvis rättegång hade kränkts och om bolaget åtnjutit sin rätt till respekt för sin egendom enligt artikel 1 i första tilläggsprotokollet till konventionen.

Europadomstolen konstaterade att såväl presidenten för den högsta skiljedomstolen som generalprokuratorn vid den aktuella tiden hade haft rätt att begära omprövning av lagakraftvunna domar, vilket inte var förenligt med rättssäkerheten. I det aktuella fallet hade generalprokuratorns ingripande lett till att Sovtransavto Holding inte fått bifall till något av sina yrkanden. Ett sådant system, som gjorde det möjligt att när som helst få lagakraftvunna domar omprövade och undanröjda, var inte förenligt med artikel 6:1 i konventionen.

Europadomstolen hade också en rad andra invändningar mot förfarandet vid de ukrainska domstolarna. Bl.a. hade Sovtransavto Holding på grund av de påtryckningar som gjorts från de exekutiva myndigheternas sida haft anledning att ifrågasätta domstolarnas oavhängighet och opartiskhet. Den högsta instansens avvisande av bolagets första överklagande på grund av att det inte framlagts bevis om betalning av en domstolsavgift, trots att avgiften faktiskt hade betalats, och av bolagets andra överklagande på grund av att överklagandet ingivits för sent, trots att det första överklagandet ingivits i tid, visade också på en extrem formalism vid tillämpningen av rättegångsreglerna.

Europadomstolen konkluderade att artikel 6:1 hade kränkts.

När det gällde artikel 1 i första tilläggsprotokollet fann Europadomstolen att det sätt på vilket förfarandet vid de ukrainska domstolarna bedrivits, de exekutiva myndigheternas ingripanden och den osäkerhet som förelegat om lagligheten av åtgärderna beträffande Sovtransavto-Lougansk innebar att en rimlig balans mellan de allmänna intressena och skyddet för äganderätten inte upprätthållits och att Sovtransavto Holdings rätt enligt artikel 1 i första tilläggsprotokollet därför hade kränkts.

19. Papon mot Frankrike (dom 25.7.2002)

Frågor om rätten till domstolsprövning (artikel 6:1 i konventionen) och rätten att överklaga brottmålsdom (artikel 2 i protokoll 7)

Papon dömdes av jurydomstolen, *cour d'assises*, i Gironde för brott mot mänskligheten under andra världskriget till tio års fängelse. Han överklagade domen till kassationsdomstolen och begärde befrielse från skyldigheten att träda i häkte som en förutsättning för att hans överklagande skulle prövas. Denna begäran avslogs. Eftersom Papon inte trädde i häkte, avvisade kassationsdomstolen hans överklagande.

Papon gjorde vid Europadomstolen gällande att han berövats sin rätt enligt artikel 6:1 i konventionen till domstolsprövning och sin rätt enligt artikel 2 i protokoll 7 till konventionen att överklaga en brottmålsdom.

Europadomstolen erinrade om tidigare avgöranden (se bl.a. Khalifaoui mot Frankrike, SvJT 2000 s. 88 f.), av vilka det framgår att skyldigheten att underkasta sig ett frihetsberövande som villkor för prövning av ett överklagande inte är väl förenlig med rätten för den som inte slutligt dömts att presumeras vara oskyldig till brott samt att för-

lusten av rätten att överklaga som en följd av att den dömde inte träder i häkte är en allvarlig och oproportionerlig sanktion. Papons rätt till domstolsprövning i högsta instans och därmed hans rätt enligt artikel 6:1 i konventionen till en rättvis rättegång hade därför kränkts. Däremot förelåg inte något brott mot rätten enligt artikel 2 i protokoll 7 att överklaga en brottmålsdom.

20. Meftah m.fl. mot Frankrike (dom 26.7.2002)

Frågor om rätten till en rättvis rättegång (artikel 6:1 i konventionen) och rätten att försvara sig inför domstol (artikel 6:3 c) i konventionen)

Domem meddelades av Europadomstolen i stor sammansättning (s.k. stor kammare) efter omprövning av två avgöranden som meddelats av en mindre kammare den 27 februari 2001 (målet Adoud och Bosoni mot Frankrike) och den 26 april 2001 (målet Meftah mot Frankrike). Beträffande omständigheterna i målen hänvisas till SvJT 2001 s. 416 och 602.

Europadomstolen fann att klagandenas rätt till en rättvis rättegång hade kränkts genom att de inte fått del av innehållet i generaladvokatens yttranden till kassationsdomstolen och inte fått tillfälle att skriftligen bemöta dessa yttranden.

Däremot ansåg Europadomstolen inte att artikel 6:1 och artikel 6:3 c) i konventionen blivit kränkta på grund av att klagandena inte haft möjlighet att muntligen uttala sig inför kassationsdomstolen. Domstolen pekade i detta hänseende på att de argument som det fanns anledning att framföra inför denna domstol var av teknisk art och gällde enbart rättsliga frågor. Europadomstolen hade med hänsyn till det speciella förfarandet vid kassationsdomstolen inte heller någon invändning mot att rätten att uppträda inför denna domstol var förbehållen vissa specialiserade advokater.

21. Azas mot Grekland (dom 19.9 2002)

Fråga om rätten till respekt för egendom (artikel 1 i första tilläggsprotokollet)

Klagandena ägde i Thessaloniki vissa markområden som exproprierades i samband med ett vägbygge. Appellationsdomstolen i Thessaloniki fastställde en expropriationsersättning, men för en del av den exproprierade marken utgick ingen ersättning, eftersom klagandena presumerades ha haft nytta av att den nya vägen kommit till stånd.

Europadomstolen konstaterade att det enligt grekisk rätt gällde en presumtion att nyttan av väganläggningsarbeten utgjorde tillräcklig kompensation för förlusten av den mark som tagits i anspråk för detta ändamål. Denna presumtion, som enligt tidigare gällande grekisk rätt inte varit motbevisbar, kunde numera visserligen omkullkastas, men detta förutsatte att fastighetsägaren initierade ett separat förfarande för att visa att han eller hon faktiskt lidit skada av vägarbetena. Ett sådant förfarande kunde bli långvarigt och komplicerat, och fastighetsägaren kunde endast få ett mindre belopp av advokatkostnaderna er-

satt av staten. Myndigheterna hade under sådana förhållanden inte upprätthållit en rimlig balans mellan skyddet för individuella rättigheter och det allmänna intresset, och Europadomstolen konkluderade att artikel 1 i första tilläggsprotokollet till konventionen hade kränkts.

22. Nerva m.fl. mot Förenade Konungariket (dom 24.9.2002)

Frågor om rätten till respekt för egendom (artikel 1 i första tilläggsprotokollet) och diskriminering (artikel 14 i konventionen)

Klagande var fyra personer som vid den i målet aktuella tiden var anställda som kypare på en restaurang. När restauranggästerna lämnade drickspengar i form av tillägg på en check eller på en betalning med kreditkort, tillgodogjorde sig klagandenas arbetsgivare till en början betalningen, varefter arbetsgivaren enligt ett överenskommet system utbetalade drickspengarna veckovis i form av lönetillägg till klagandena. Dessa lönetillägg ansågs av arbetsgivaren utgöra en del av deras lön, vilket medförde att beloppen ingick i beräkningen av den minimilön som de enligt lag var berättigade att erhålla i sin anställning. Eftersom klagandena ansåg sig vara berättigade till drickspengarna vid sidan av lönen och de, om man bortsåg från drickspengarna, inte alltid hade erhållit stadgad minimilön, stämde de arbetsgivaren med påstående om kontraktsbrott. Deras talan ogillades av de engelska domstolarna.

Vid Europadomstolen hävdade klagandena att deras rätt enligt artikel 1 i första tilläggsprotokollet till konventionen hade kränkts och att de dessutom utsatts för diskriminering i strid med artikel 14 i konventionen.

Europadomstolen konstaterade att klagandena hade från arbetsgivaren erhållit sina andelar av de ifrågasvarande drickspengarna enligt ett system som överenskommits mellan dem och arbetsgivaren. Klagandena hade ingen grund för att påstå att rätten till dessa drickspengar var fristående från deras krav på lön, och de hade inte träffat något avtal med arbetsgivaren om att minimilönen skulle bestämmas utan hänsyn till drickspengarna. Europadomstolen konkluderade därför att artikel 1 i tilläggsprotokollet inte hade kränkts.

Europadomstolen fann vidare att klagandena inte hade styrkt att de i gällande lag eller i de engelska domstolarnas tillämpning av lagen hade behandlats på annat sätt än anställda i andra sektorer. Någon diskriminering förelåg därför inte.

23. M.G. mot Förenade Konungariket (dom 24.9.2002)

Fråga om rätten till respekt för privat- och familjelivet (artikel 8 i konventionen)

M.G. var som barn periodvis omhändertagen av de sociala myndigheterna. När han nått vuxen ålder, begärde han att få tillgång till de sociala myndigheternas handlingar om honom. Han var speciellt intresserad av att få veta om hans far hade varit misstänkt eller dömd för

brott mot barn och om han själv hade blivit misshandlad under sin barndom. Han ansåg sig behöva denna information för att komma till rätta med sina egna psykologiska problem. Som svar på sina framställningar fick M.G. summarisk information och vissa dokument, men han fick inte fullständig tillgång till de handlingar som rörde honom och hans uppväxttid, och detta stred enligt hans uppfattning mot hans rätt enligt artikel 8 i konventionen till respekt för privat- och familjelivet.

Europadomstolen konstaterade att M.G. inte haft någon rätt enligt engelsk lag att få tillgång till de berörda handlingarna och, framför allt, att han inte heller haft någon rätt att överklaga ett negativt beslut till ett oavhängigt organ. En sådan klagorätt hade införts först den 1 mars 2000, då det skapats en möjlighet till omprövning när tillgång till handlingar vägrats på grund av att en uppgiftslämnare eller någon annan berörd person vägrat sitt samtycke till att handlingarna lämnades ut. Europadomstolen, som hänvisade till sitt avgörande i fallet *Gaskin mot Förenade Konungariket* (se SvJT 1991 s. 309), konkluderade därför att artikel 8 konventionen inte hade respekterats under perioden fram till den 1 mars 2000.

24. Posti och Rahko mot Finland (dom 24.9.2002)

Frågor om rätten till en rättvis rättegång (artikel 6:1 i konventionen), rätten till respekt för egendom (artikel 1 i första tilläggsprotokollet) och diskriminering (artikel 14 i konventionen)

Posti och Rahko var fiskare. De arrenderade alltsedan 1989 från staten vissa fiskevatten i Bottenviken. Genom flera ministeriella förordningar infördes under arrendetiden inskränkningar i fisket för att skydda fiskbestånden. Bl.a. gällde sedan 1994 förbud mot laxfiske med vissa redskap under bestämda perioder, och dessa förbud förlängdes genom nya förordningar 1996 och 1998.

Vid Europadomstolen klagade Posti och Rahko över dels att de i strid med artikel 6:1 i konventionen inte kunnat få domstol att överpröva de inskränkningar i fiskerätten som gällt för dem, dels att dessa inskränkningar kränkte deras rätt till respekt för sin egendom enligt artikel 1 i första tilläggsprotokollet till konventionen och dessutom var diskriminerande och stred mot artikel 14 i konventionen. I detta senare hänseende hävdade Posti och Rahko att de behandlats mindre förmånligt än de fiskare som bedrev fiske inom det fria havet i Bottenviken.

Europadomstolen fann att Posti och Rahko på rimliga grunder hade kunnat göra gällande en "civil rättighet" att fiska lax i större utsträckning än som var tillåtet enligt 1996 och 1998 års förordningar samt att det i detta hänseende förelåg en genuin och seriös tvist. Artikel 6:1 i konventionen var således tillämplig, och Posti och Rahko hade inte haft möjlighet att få domstol att pröva om 1996 och 1998

års förordningar kränkt deras kontraktbaserade fiskerätt. Konklusionen blev att artikel 6:1 inte hade respekterats.

Europadomstolen fann vidare att Postis och Rahkos rätt att fiska i de arrenderade vattnen utgjorde egendom som skyddades av artikel 1 i första tilläggsprotokollet.

Det var alltså fråga om en begränsning i rätten att utnyttja egendom, men inskränkningen, som tjänade det allmänna intresset av att bevara fiskbestånden, fick anses laglig, proportionerlig och legitim. Därtill kom att det inte hade utfärdats ett totalt förbud mot laxfiske och att Posti och Rahko hade erhållit viss kompensation för den förlust de lidit till följd av förbudet enligt 1996 års förordning. Europadomstolens konklusion blev att det inte förelåg ett brott mot artikel 1 i första tilläggsprotokollet.

När det gällde frågan om diskriminering fann Europadomstolen det inte visat att Posti och Rahko missgynnats i jämförelse med andra fiskare vid utövandet av sin fiskerätt i de arrenderade vattnen. Artikel 14 i konventionen i förening med artikel 1 i första tilläggsprotokollet hade alltså inte kränkts.

25. Cuscani mot Förenade Konungariket (dom 24.9.2002)

Frågor om rätten till en rättvis rättegång (artikel 6:1 i konventionen) och rätten till bistånd av tolk (artikel 6:3 e) i konventionen)

Cuscani, som var italienare, åtalades i England för skattebrott. Under rättegången erkände han sig skyldig till skattebedrägeri. Vid en påföljande domstolsförhandling, som gällde fastställande av straffet, var ingen tolk närvarande. Utan att ha rådgjort med Cuscani föreslog försvararen att Cuscanis bror skulle tjänstgöra som tolk. Domstolen accepterade detta, men brodern blev aldrig ombedd att översätta vad som sades under förhandlingen. Cuscani dömdes till fyra års fängelse och näringsförbud.

I ett brev åtskilliga månader senare till inrikesministern (*Home Secretary*) gjorde Cuscani gällande att det undandragna skattebeloppet varit avsevärt lägre än som antagits när straffet bestämdes. Han klagade också över att han inte haft en tolk under rättegången och påpekade att hans bror inte kunde vare sig skriva eller tala engelska.

Målet hänsköts till *Criminal Cases Review Commission*, som ansåg det sannolikt att Cuscani inte hade kunnat följa målets handläggning på ett tillfredsställande sätt, eftersom hans kunskaper i engelska var otillräckliga och hans försvarare inte gett honom tillräcklig information. Emellertid fanns det inte anledning att tro att utgången i målet blivit felaktig, varför *Criminal Cases Review Commission* beslöt att inte hänskjuta målet till ny prövning vid *Court of Appeal*.

Vid Europadomstolen klagade Cuscani över att han inte fått en rättvis rättegång på grund av avsaknaden av tolkning under den förhandling vid vilken straffpåföljden bestämts.

Europadomstolen konstaterade att frågan huruvida Cuscani kunnat följa vad som hände vid rättegången hade uppkommit redan när denne förklarar sig erkänna brotten. Det rörde sig om allvarliga brott och Cuscani riskerade ett strängt straff. Domaren borde i samråd med Cuscani ha försäkrat sig om att avsaknaden av en tolk inte skadade Cuscanis försvar. Domaren kunde inte anses ha fullgjort denna skyldighet.

Europadomstolen framhöll vidare att det närmast ankom på den tilltalade och försvararen att i samråd lägga upp försvaret men att domaren ändå var den yttersta garanten för att den tilltalade fick en rättvis rättegång. I det nu aktuella fallet hade domarens uppmärksamhet fästs vid de språksvårigheter som förelåg för Cuscani men inte ingripit för att lösa problemen.

Europadomstolen konkluderade att artikel 6:1 i förening med artikel 6:3 c) i konventionen hade kränkts.

26. Benjamin och Wilson mot Förenade Konungariket (dom 26.9.2002)

Fråga om rätten till domstolsprövning av ett frihetsberövandes laglighet (artikel 5:4 i konventionen)

Benjamin och Wilson hade dömts till en särskild typ av livstidsstraff, kallad *discretionary life imprisonment*, innebärande att de, efter att ha avtjänat ett visst minimistraff (*"the tariff"*), kunde komma i fråga för frigivning vid en tidpunkt då de inte längre bedömdes som farliga för andra. De led båda av psykiska avvikelser, vilket medförde att frågan om de skulle frigges prövades av en s.k. *Mental Health Review Tribunal*, som kunde rekommendera vederbörande minister (*Secretary of State*) att besluta om frigivning.

Europadomstolen konstaterade att Benjamin och Wilson hade haft möjlighet att få frågan om sitt fortsatta frihetsberövande prövad av en *Mental Health Review Tribunal*, som var ett oberoende organ men som inte var behörig att själv besluta om frigivning. I stället fattades beslutet om frigivning av en medlem av den verkställande makten. Detta stred mot principen om åtskillnad mellan exekutivmakten och den dömande makten och kunde medföra risker för missbruk. Europadomstolen konkluderade att rätten att få lagligheten av frihetsberövandet prövad av en domstol som kunde besluta om frigivning inte hade respekterats och att artikel 5:4 i konventionen således hade kränkts.

27. Övriga domar

a) *Budescu och Petrescu mot Rumänien (dom 2.7.2002)*, *Cretu mot Rumänien (dom 9.7.2002)*, *Falcoianu m.fl. mot Rumänien (dom 9.7.2002)*, *Balanescu mot Rumänien (dom 9.7.2002)*, *Basacopol mot Rumänien (dom 9.7.2002)*, *Ciobanu mot Rumänien (dom 16.7.2002)* samt *Oprea m.fl. mot Rumänien (dom 16.7.2002)*

Upphävande av lagakraftvunna domar om restitution av nationaliserad eller konfiskerad egendom utgjorde brott mot artikel 6:1 i konventionen och artikel 1 i första tilläggsprotokollet till konventionen (jfr bl.a. fallet *Brumarescu mot Rumänien*, SvJT 2000 s. 78 f.).

b) *Dacewicz mot Polen (dom 2.7.2002)*

Underlåtenhet att inställa arresterad person inför en domare utgjorde brott mot artikel 5:3 i konventionen.

c) *Nouhaud m.fl. mot Frankrike (dom 9.7.2002)* och *Stratégies et Communication och Dumoulin mot Belgien (dom 15.7.2002)*

Avsaknaden vid den aktuella tidpunkten av ett effektivt rättsmedel mot ett alltför långvarigt rättegångsförfarande utgjorde brott mot artikel 13 i konventionen.

d) *Capitanio mot Italien (dom 11.7.2002)*

Underlåtenhet under flera år att verkställa en vräkningsdom innebar att lägenhetsägaren inte hade på ett effektivt sätt åtnjutit sin rätt enligt artikel 6:1 i konventionen till domstolsprövning.

e) *Ülkü Ekinci mot Turkiet (dom 16.7.2002)*

Det hade inte visats att klagandens make dödats under sådana omständigheter att Turkiet var ansvarigt för hans död. Däremot hade utredningen om dödsfallet varit så bristfällig att det i detta hänseende förelåg brott mot artiklarna 2 och 13 i konventionen. Bristerna i utredningen medförde inte att klaganden utsatts för omänsklig eller förnedrande behandling i strid med artikel 3 i konventionen.

f) *Denli mot Turkiet (dom 23.7.2002)*

Försening vid betalningen av expropriationsersättning i förening med avsaknaden av kompensation för inflation utgjorde brott mot artikel 1 i första tilläggsprotokollet till konventionen.

g) *Grisez mot Belgien (dom 26.9.2002)*

En häktningstid om två år tre månader var med hänsyn till brottets allvarliga natur och behovet av utredning inte oskäligen och stred därför inte mot artikel 5:3 i konventionen.